

Aportació a la història del mercat de Bellpuig durant l'Edat Moderna.

Refer la història del mercat de Bellpuig és encara un problema de recerca de noves dades documentals; les que aportem en el present treball ens han obert una font important de recerca per poder veure el desenrotllament dels conflictes que hi transpuen: el paperam de la Reial Audiència, de Barcelona (a l'Arxiu de la Corona d'Aragó). Els documents aportats ens marquen indicis també de les valoracions que des de la Reial Audiència, a Barcelona, o des de la Corona, a Madrid, podien aplicar als processos.

L'objectiu d'aquest treball, a part de l'aportació documental, és l'anàlisi d'aquests textos i l'emmarcament per intentar comprendre les situacions a què responien. I la primera apreciació global que avancem és que fins a la segona meitat del segle XX, en què s'implanta amb força i continuïtat, la història del mercat a Bellpuig és la història d'una discontinuïtat en la realització i d'una aspiració mantinguda en el desig.

La segona apreciació és que tirar endavant amb el mercat setmanal era crear una competència al mercat de Tàrraga en la comercialització dels blats de la plana de l'Urgell -producte bàsic que justificava aquests mercats-, competència que per força havia de ser mal païda pel Consell targari, puix que ja en els blats segarrencs tenia la competència immediata de Cervera. Les represes bellpugenques, doncs, acabaven en processos quan podien superar els imponderables naturals o històrics (plagues de llagosta, sequeres o guerres).

Els textos que aportem mostren diversos intents de represa, un al segle XVI (anys 1571-1573), tres al segle XVII (1605, 1669-1670 i 1683-1685) i un altre, amb el desplegament de recursos més important, al segle XVIII (1743-1744).¹

Al primer intent es tracta ja clarament d'una represa, segons el text núm. 1. El "ja se recorden com así en Bellpuig tenièrn un mercat cade dimechres y s'és deyxat a poch a poch" fa pensar que uns trenta anys enrera -o potser menys temps encara, ja que ha de ser memòria directa i general dels altres consellers- se celebrava setmanalment un mercat a la vila de Bellpuig cada dimecres, i que el poc moviment comercial devia fer que anés decaient fins a deixar-se de celebrar.

1.- Si relacionem aquestes dates amb l'evolució demogràfica de la vila, no sembla haver-hi cap correlació significativa entre creixement demogràfic i iniciativa de represa. Demogràficament hi hagué tres bots de creixement (segle XV, segle XVIII i segona meitat del segle XIX) i estagnació en grans períodes, com entre 1640-1725; l'únic que podria ser significatiu, com anirem veient, serien les conjuncions cícliques nefastes (1598-1600 i 1748-1754) per a l'abandó de les iniciatives. Vid. PLANES I CLOSA, Josep M., "Evolució demogràfica de Bellpuig. Segles XIV-XIX." a El Pregoner d'Urgell, núm. 161 (Bellpuig, 20 juny 1986), pàg. 14; núm. 162 (5 juliol 1986), pàg. 14; i núm. 163 (19 juliol 1986), pàgs. 14-15.

A la segona part del mateix text ja s'especifica el producte bàsic a mercadejar, el blat, i la normativa a seguir:

1r. La publicitat: el mercat es cridarà el dia de la fira (el dimarts de Passió).²

2n. El sistema de compra de l'excedent en gra al final del mercat: els qui vulguin comprar-lo -en principi sembla que es deixa lliure l'opció de compra- l'han de pagar a sis diners menys del preu a què s'ha cotitzat al mercat, i el poden vendre particularment al preu que vulguin fins al mercat següent.

3r. L'ajut del procurador de la baronia: forçarà els habitants de la baronia que tinguin blat, que el portin al mercat de Bellpuig "fins lo negosi estiga encaminat en tot bé".³

En aquests anys el Consell de la vila va concloure l'obra de la nova església parroquial i als vuitanta comprarà la nova casa del Consell; alhora, el 1580 es projecta fer una segona fira anual, que s'iniciarà el 1582 amb l'atractiu de dues curses, però que no sembla tenir massa continuïtat.⁴

Tant la represa de mercat com l'intent d'implantar una nova fira semblen respondre a una necessitat creixent de diners per part del Consell per fer front a les múltiples despeses, especialment als diversos crèdits i dipòsits a pagar al duc. No sembla, doncs, que la represa es degui a una abundància de gra o a la potència econòmica del Consell, puix que, al juliol, aquest fa gestions a Barcelona, davant l'almirall Ferran Folch de Cardona, per poder-se endeutar i poder reservar el gra collit per sembrar.⁵

El 13 de setembre de 1571 mor l'almirall i el succeeix el seu fill Lluís de Còrdova i de Cardona, que renova Antoni Çacosta en el càrrec de procurador de la baronia.⁶ Dos anys després, essent paer en cap Joan Iñigo de Paz, trobem que es torna a parlar de la implantació del mercat els dimecres. Al consell celebrat el 8 de març (text núm. 2), el paer comunica que s'ha ofert un home a fer-se càrrec del blat sobrer del mercat per vendre'l entre setmana en botiga oberta a la vila, si li avancen un crèdit de dues-centes lliures a pagar en tres anys. Accepten la proposta i fixen les condicions (podrà comprar el blat que resti en acabar el mercat a sis diners menys i vendre'l després a sis diners més; i, si el blat abunda a la zona, podrà treure'l cap a Tarragona o a Barcelona).⁷

2.- Mossèn Bach dona aquesta referència: "La fira que existia en aquest temps no era per l'Ascensió, com s'havia establert el segle XIV, sinó la de dimarts de Passió; abans de la fira de 1571 s'acordà en el Consell que es fes una crida anunciant que es tornaria a fer el mercat el dimecres". BACH i RIU, Antoni, pvr., *Bellpuig i la seva antiga Baronia al Pla d'Urgell*, Barcelona, 1972, pàg. 111.

3.- El procurador era Antoni de Çacosta. Vid. infra, nota 4.

4.- Vid. el nostre article "Una festa profana: la segona fira anyal a la vila (segle XVI)" a *El Pregoner d'Urgell*, núm. 121 (20 octubre 1984), pàgs. 5-7.

5.- Al consell del 5 de juliol de 1571 trobem: "Als quals fonch preposat per lo paher en cap dient: mo. batlle y savis senyors, ja saben com mestre Perot Jover és anat a Barcelona ab horde de tot lo consell per bessar les mans al senyor almirant y per visitar-lo, y per la manleuta dels diners per poder reservar los blats que té la vila per a sembrar.

Y així mestre Perot Jover féu de relatió del que negocià ab sa senyoria aserqua de la manleuta, fonch de parrer sa senyoria remetre la causa al senyor don Anthon, y lo dit don Anthon se determinà se manlevàs les dosentes lliures, y aquestes per obs de la vila y per reservatió dels grans per sembrar y no per altre effecte; y que no.s farà res sens lo senyor Çacosta y no de altre manera. Etc."

Arxiu Municipal de Bellpuig, Llibre de consells, 1558-1584, f. 48 v.

L'endeutament, carregar-se de censals i -a part dels tributs i dels préstecs directes al baró- respondre també com a fermança o garantia de crèdits que es carregava el baró, era la forma habitual de subsistència de les finances del Consell, que per això sovint es veia obligat a firmar concòrdies amb els creditors i a vendre els propis monopolis municipals a l'avançada. Pels endeutaments dels barons en aquests anys, vid. MESTRE I ROIGÉ, Esteve, "Un plet de la baronia de Bellpuig (1600-1623)" a *El Pregoner d'Urgell*, núm. 203 (19 març 1988), sense pagar.

6.- Vid. BACH, Bellpuig..., pàgs. 132-133.

7.- Aquest mercat de més llarg abast devia ser habitual els anys de bona collita a l'Urgell. Així, pocs anys abans, el virrei de Catalunya, Hurtado de Mendoza, autoritzà la compra de sis-centes quarteres de blat al pla d'Urgell; i el 1593 els mercats de la zona feren la reducció de les mesures i peses a les usades a Barcelona. BACH, Bellpuig..., pàg. 114.

Al consell del 31 de març (text núm. 3), havent determinat que el blat restaria al mercat i tinent privilegi del rei⁸, resolen nomenar dos homes per "taixar lo blat restarà en dit mercat, segons valdrà justament", resolució que sembla obeir a la necessitat de portar un cert control dels preus i d'evitar que se'ls pogués acusar d'agabelladors de gra.

No tenim constància de la durada d'aquesta represa, però a finals de segle es donà una època de males collites amb els corol.laris de fam i pesta (el 1599 la pesta afectava Tàrraga; l'any següent Bellpuig en rebrà l'impacte, amb una forta mortalitat).⁹

A inicis del segle XVII la vila ha de respondre de nous crèdits del duc, Antoni de Cardona, i sembla que, com a contrapartida, aconsegueix el privilegi reial de poder celebrar mercat setmanal el dilluns, dia tradicional de mercat a Tàrraga.¹⁰ Així ho podem comprovar també a través de la carta de testimonis datada el dia primer de març de 1744 (text núm. 35), en què els testimonis afirmen que el 1605 la vila obtingué privilegi reial de tenir aquest mercat per part de Felip III, privilegi que durà fins el 1640 (afirmació, aquesta última, que no hem pogut contrastar amb altres fonts). Si aquest període de vitalitat del mercat fos cert, seria la represa més llarga de les que considerem; caldria, però, trobar alguna altra font de confirmació per estar-ne més segurs.

Passat un temps després de la guerra de separació o dels segadors, els anys 1669-1670 torna a parlar-se de reprendre el mercat a la vila. Als textos 5-7 veiem com en els últims consells de l'any 1669, en què era paer en cap Joan Fàbregues, i el primer consell de 1670 després de l'elecció del nou Consell, amb Josep Paiví com a nou paer en cap, es parla de tornar a celebrar el mercat; en aquest últim consell es precisa que hi ha algú disposat a fer-se càrrec dels grans sobrants (a un sou menys la quartera de blat i a mig sou menys la quartera d'ordi), i a obrir botiga a la vila durant la setmana. Aquesta represa no és recordada pels testimonis adduïts abans; potser quedà en simple projecte, tot i que la decisió del Consell fou de passar endavant.

Poc temps després, l'any 1683, essent paer en cap el senyor Francesc Iñigo de Paz, novament decideixen emprendre gestions per celebrar el mercat. Al consell del dia 3 de febrer de 1683, hi eren presents el batlle, senyor Isidre Eixalà, els tres paers, el paer en cap i els senyors Josep Ollé i Bartomeu Fau, i dinou consellers, Isidre Çaponts, Joan Duals, Nicolau Penella, Francesc Mosset, Joan Vilamajó, Joan Fàbregues, Francesc Galitó, Valerià Guargues, Simó Çaponts, Simó Llussà, Joan Elies, Ramon Fusté, Sebastià Galitó, Joan Flores, Josep Vilamajó, Sebastià Camps, Nicolau Jané, Lluís Font i Pere Gomar. Al del dia 9 hi botem els mateixos batlle, paers, i catorze consellers, tretze ja presents a l'anterior i, a més, Francesc Tarròs. Pels textos veiem que el propòsit és, alhora que reprendre el mercat, intentar fer cessar el de Tàrraga si hi tenen dret pel propi privilegi.

El dia 3 de setembre de l'any següent les coses devien anar en ferm, puix que hi ha un text notarial de compromís en què l'apotecari mossèn Isidre Pasqual, amb fiança i ajut de Joan Rossell, notari de la vila, es compromet a prendre els mercats de la vila, alhora que a recollir els impostos i respondre als creditors del Consell de la vila durant un període de

8.- No coneixem cap estudi sobre els privilegis de la vila de Bellpuig, ni l'existència de cap equivalent a llibre de privilegis a l'Arxiu Municipal. Sobre aquest tema, però, el cronista de la vila (mossèn Jesús Capdevila ?) publicà la transcripció del text llatí i la traducció catalana del document reial en què Guillem d'Anglesola rep el privilegi de poder celebrar "fira o mercat" a començar a la festa de l'Ascensió, i que durí deu dies consecutius. Vid. CRONISTA, "Antiguitat del nostre Mercat" a *El Heraldo de Urgel*, núm. 324 (Bellpuig, 26 juliol 1970), pàgs. 1-2 (la ref. del document és Arxiu de la Corona d'Aragó, Registre 175, f. 188). Sembla que el 2 de març de 1571 reberen confirmació de privilegi per emprendre mercats i fires. Vid. TORRES I GROS, Jaume, *Història de Bellpuig dins del Principat de Catalunya*, Bellpuig, 1980, pàg. 208.

9.- BACH, Bellpuig..., pàg. 124.

10.- Així, "el 14 d'abril de 1605, el rei demanava al Capità Gral. de Catalunya que li informés sobre la situació de Bellpuig, per tal de concedir-li mercat el dilluns" MESTRE, "Un plet ..." (ref. a Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons Dalmases, index núm. 315). Reordenat el Fons Dalmases, no hem pogut localitzar el document.

quatre anys. Les ordinacions a seguir són molt més detallades i completes que les que trobàvem a finals del segle anterior, si bé no difereixen gaire en l'essencial; el model sembla que és el mercat de Tàrraga. La vila s'encarrega també de nomenar dos homes perquè portin un llibre de preus o *mercurial* "com se fa en Tàrraga, y al cap del any agen de entregar aquell a un notari de dita vila [de Bellpuig] per a què continue aquell en son Manual per a què cònstie de dits preus de grans en lo venidor." La vila lliura també a Pasqual i a Rossell una taula amb calaix, un banc i les mesures (quatre mitges quarteres, quatre tres cortans i dos mig cortans "ben afinats segons mesura de Barcelona").

La vila es compromet també a no voler cobrar altre impost que el dret del pes (amb condicions especials pels dies de fira). I l'apotecari i el notari prenen càrrec de portar tota l'administració de finances de la vila, a les ordres del Consell.

El 24 de setembre d'aquell mateix any (1684), el Consell de Tàrraga, assabentat que a Bellpuig han cridat el mercat pel dilluns, per evitar el perjudici que pot causar a llur propi mercat, determinen actuar en conseqüència (textos núms. 11 i 15).

Resoldre la qüestió implicava, d'entrada, confrontar els propis privilegis amb els de Tàrraga; els consellers de Bellpuig tingueren el doctor Jalsen com a representant i ja havien enviat síndics a Barcelona abans de reprendre el mercat, i els consellers de Tàrraga, davant la iniciativa de Bellpuig de cridar mercat el dilluns, tingueren el doctor Anton de Potau com a representant i Ramon Mas com a síndic per impedir que aquest mercat tirés endavant.¹¹ Si hem de creure el testimoni donat al text núm. 35, aquest mercat reprès a Bellpuig duraria entre els anys 1684 i 1687, i cessaria a causa de la plaga de la llagosta. El seguiment de les resolucions dels consells bellpugencs, en canvi, indica que un cop comprovada la major antiguitat del privilegi targari, defugen el plet i miren de resoldre amb una avinença el tracte fet amb Joan Rosell (vid. text núm. 18 i posteriors); al gener de 1686 proposen una solució per poder continuar el mercat: que se celebri els diumenges (text núm. 19), però tot i les disposicions de diversos consells durant l'any en el sentit de rebaixar les taxes per fer més atractiu el mercat (textos núms. 20, 22 i 23), al desembre les coses no anaven bé i al consell celebrat el 22 de desembre decidiren tractar de desfer el tracte que tenien amb Sebastià Galitó (text núm. 24). Potser sí que la plaga de la llagosta influí definitivament en fer cessar el mercat, però no trobem cap referència a la plaga fins al consell del 15 d'abril de 1687, en què veiem que la plaga ja afecta la vegueria de Tàrraga i que es determina combatre-la amb mitjans espirituals -pregàries- i temporals -homès- (text núm. 25). Del mercat no en trobem cap més menció fins al juny de 1689, en què han de tancar comptes i Sebastià Galitó els demana uns pagaments no satisfets (text núm. 26); la referència al mercat és ja en passat ("demane lo salari dels temps que se à tingut mercat en la present vila").

Al segle XVIII, després de la guerra de successió, amb els ajuntaments borbònics, les actes dels consells són molt menys freqüents i amb un nivell d'informació molt baix. La victòria borbònica va implicar que al Principat s'imposés el sistema administratiu castellà; el territori quedà dividit en corregiments i la vila de Bellpuig, tot i mantenir el règim baronial, passà a pertànyer al corregiment de Cervera. En lloc del sistema de paers, ara hi ha al davant un regidor degà i tres regidors. Assisteixen també als consells el batlle (representant del duc) i el síndic procurador; en canvi, han desaparegut els consellers. Les actes dels consells continuen en català; només a finals de segle n'hi ha alguna d'espòradica en castellà.

Als llibres de consells no hi ha cap resolució respecte a una represa del mercat; fet i fet, hi ha anys dels quals només hi figura l'acta de la presa de possessió del càrrec per part dels regidors i l'elecció, per part d'aquests, dels altres càrrecs. L'any 1744 és un d'aquests; hi

11.- Amb visió basada en els documents de Tàrraga, vid. SEGARRA I MALLA, Josep Maria, *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions*, vol. II (segles XVI-XVIII), Tàrraga, 1987, pàgs. 215-217.

ha dues actes, la de la reunió del 31 de gener en què el batlle, senyor Anton Teixidor, fa conèixer als regidors de l'any 1743 (el notari Rafel Soler, regidor degà, i Baptista Granyó, Manuel Oró i Pau Trilla, menor, regidors) els nous regidors (el carreter Josep Vilamajor, regidor degà, i els cirurgians Joan Forns, Dídac Segarra, i el pagès Silvestre Obradó, regidors)¹²; i la del dia 2 de febrer, en què elegeixen els altres càrrecs (Ignasi Gavàs, síndic; el notari Rafel Soler, escrivà; Anton Arnaldo, clavari; Baptista Granyó i Agustí Rabosté, comuners; Josep Poch i Joan Guargues, sacristans; Ignasi Bosch i Manuel Oró, administradors de l'hospital; Pau Trilla, menor, partidori del dimarts; Pere Galitó, seguidor de l'aigua del dimarts; el síndic i l'escrivà són també els comptadors)¹³. A partir d'aquí hi ha un salt, amb folis en blanc, fins l'any 1748. Respecte als consells del 1683, només tres cognoms es repeteixen: Vilamajor, Galitó i Guargues.

Rafel Soler fou notari de Bellpuig entre els anys 1724 i 1767; al fons notarial de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera (AHCC) hi ha la sèrie completa dels seus manuals d'aquests anys (44 volums), més algun llibre de capbreus i d'altres.¹⁴ I al vint-i-unè manual, corresponent a l'any 1744, Soler inclou còpia de les procures de quaranta-tres poblacions a favor que es reprengui el mercat de Bellpuig els dilluns, perquè el de Tàrraga els cau més lluny i incòmode.¹⁵ Les procures estan datades a finals de gener-inicis de febrer, i, per tant, al final del càrrec de Rafel Soler com a regidor degà de la vila. En aquest cas, el procurador barceloní és Josep Barberí¹⁶, i ha de presentar a la Reial Audiència la petició que pugui restablir-se el mercat de Bellpuig els dilluns. Totes les procures insisteixen en el fet que els seria més avinent el lloc de Bellpuig que el de Tàrraga per anar a mercat, ja que Tàrraga es troba situada a dues hores de camí de Bellpuig, que els cau més proper.

Les poblacions que fan el document de procura són un entorn molt ampli de Bellpuig, que arriba fins a la ciutat de Lleida i que es troba limitat únicament pel costat de Tàrraga, com és lògic. En aquest cas la iniciativa no sembla cercar el suport directe del duc ni la coacció envers la baronia (com passava el 1571), sinó que ve de l'ajuntament de la vila i rep un suport massiu de les respectives autoritats municipals de l'entorn.

La via de solució novament és la Reial Audiència, i els drets al·legats des de Bellpuig per reprendre'l es basen en haver obtingut privilegi reial a inicis del segle anterior.

L'ajuntament de Tàrraga usà els serveis d'Antoni de Copons i de Nuix a Barcelona, davant la Reial Audiència, i d'Andrés Prades a Madrid, davant el fiscal del Consejo. És interessant especialment la lletra d'Andrés de Prades que dona còpia del memorial presentat a favor de Tàrraga, puix que addueix els privilegis reials obtinguts anteriorment per la vila, el perjudici que causaria el mercat de Bellpuig als mercats — també de dilluns — de Tàrraga i de Lleida¹⁷, l'inconvenient de la situació de Bellpuig ("internado al fondo de Urgel", diuen) per als comerciants i traginers segarrencs i, tot i ser l'última, la raó més important i probablement decisiva per a la Corona: es reduirien substancialment els ingressos de la hisenda reial en concepte d'impostos directes o indirectes que ara obtenien del mercat de Tàrraga¹⁸.

12.- Vid. AMB, Llibre de consells, 1739-..., f. 10 r.

13.- Vid. AMB, Llibre de consells, 1739-..., f. 10 r i v.

14.- Vid. CANELA, Montserrat, GARRABOU, Montse, Catàleg dels protocols de Cervera. Barcelona, 1985, pàgs. 280-283.

15.- Devem la notícia, autèntica perla del present treball, a l'amic Esteve Mestre. A l'annex hem optat per donar la part de l'índex que fa referència a aquestes procures i la de la primera població. La forma de les altres és similar.

16.- Potser cal relacionar-lo amb la forma "Barderí", cognom present posteriorment a Bellpuig.

17.- L'entorn de mercats bladers existent a l'època era: mercats de Lleida, Balaguer, Valls, Tàrraga i Cervera. Es veu clar que el mercat de Bellpuig entrava en competència directa amb el de Tàrraga per la comercialització dels excedents de grans urgellencs.

18.- Aquesta ja fou la raó decisiva que portà Alfons III, el 1329, a revocar el mercat de Vilagrassa en benefici del de Tàrraga — i això tot i que en aquest cas les dues poblacions eren poblacions reials. Vid. SARRET I PONS, Lluís, Privilegis de Tàrraga, Tàrraga, 1930 [reedició facsimilar, 1982], pàg. 105 (en un altre privilegi també garanteix seguretat i guiatge als qui acudiran al mercat de Tàrraga, pàg. 107). Per seguir aquest procés, vegeu també SEGARRA, Història de Tàrraga..., v. I (segles XI-XVI), Tàrraga, 1984, pàgs. 104-105.

Poblacions, entre Lleida i Tàrraga, que el 1744 sol·liciten el mercat de grans del dilluns a Bellpuig.

Més enllà dels documents aportats, i encara que no n'hàgim trobat cap referència als consells respectius de Bellpuig i de Tàrraga, hi ha una pregunta que creiem que en bona part podem respondre. És la qüestió de per què reprendre el mercat el 1744?

Per sort tenim un estudi important sobre el mercat de Tàrraga, fet per Ramon Garrabou, que es basa en l'anàlisi de les mercurials targarines del període 1732-1811.¹⁹ Constata la importància progressiva que la vila de Tàrraga havia anat adquirint sobre l'entorn a l'Edat Moderna.²⁰

Partint de la hipòtesi prèvia ja enunciacada per Pierre Vilar (la de les relacions comercials creixents entre les comarques interiors i Barcelona, a constatar en l'evolució dels preus -en especial dels cereals-), Garrabou veu les possibilitats d'informació que pot donar l'estudi dels preus targarins: "creiem que en el curs del segle XVIII la producció de grans de l'Urgell supera per regla general les necessitats del consum comarcal i que el mercat de Tàrraga fou el centre de comercialització dels excedents i de la seva expedició cap a les contrades deficitàries del Principat. La mercurial de Tàrraga és, doncs, un instrument precíus per a conèixer el preu format en el moment de la producció i per a conèixer la seva evolució tal com la va experimentar el propietari o l'arrendatari de l'Urgell."²¹

19.- GARRABOU, Ramon, "Sobre la formació del mercat català en el segle XVIII. Una primera aproximació a base dels preus dels grans a Tàrraga (1732-1811)." a *Recerques*, I (1970), pàgs. 83-121.

20.- "Des de la Baixa Edat Mitjana, Tàrraga es va anar configurant com a capital comarcal, com a centre d'intercanvi, segons podem deduir de les concessions reials per a celebrar mercats i fires. Especial importància adquireix als segles XVI i XVII com a mercat de grans i com a centre redistribuidor a altres comarques del Principat dels excedents de la producció de l'Urgell." GARRABOU, "Sobre la formació...", pàgs. 89-90.

21.- GARRABOU, "Sobre la formació...", pàg. 92.

Els resultats del seu estudi ens proporcionen dues raons clares de l'intent de recuperació que es fa a Bellpuig el 1744. La primera és la constatació de l'existència d'excedent de gra que s'exporta cap a Barcelona o altres indrets; el quadre que Garrabou exposa entre les pàgines 88 i 89 del seu treball mostra una clara diferència de preu del blat xeixa en el període 1739-1746 entre Tàrrega i Barcelona —més elevat a Barcelona—, que havia de generar un flux de gra cap a la capital del Principat.

La segona és l'augment de l'activitat del mercat targari en aquests anys, que comportà el tornar a fer mercat també els dijous de cada setmana²² i, el 1735, a destinar tota la plaça únicament al comerç de gra.²³

Per l'evolució dels preus del gra a Tàrrega en aquest període, veiem que els anys 1748-1754 hi hagué una etapa de crisi cíclica aguda que fou la de més durada.²⁴ L'alça crítica de 1748-1749 i les sequeres de 1752-1753 provocaren preus més elevats que a Barcelona, amb detenció o inversió del flux del gra.

Probablement fou també aquesta causa, el descens d'activitat, la que portà els targarins a potenciar la fira de l'u de maig el 1753 oferint franquícies de drets, i a donar tota mena de facilitats als comerciants i tractants de bestiar en un intent d'ampliar el mercat bàsicament blader a l'àmbit ramader; això provocà la queixa oficial de Verdú, amb l'abat de Poblet com a senyor, el 1754, que obre plet a Tàrrega davant la Reial Audiència de Barcelona perquè els targarins havien avançat llur pròpia fira en fer que alguns dies del mercat d'abril es tractés també en bestiar, en flagrant competència amb la fira de Verdú, més important, que se celebrava just abans que la de Tàrrega i aplegava primer els tractants.²⁵

Els anys 1755 i 1756, el preu torna a ser inferior que a Barcelona, i, amb variacions, s'hi manté fins el 1764; torna a haver-hi baixes significatives respecte a Barcelona el 1777, el 1788 i el 1800, tot i que fora d'aquests moments més puntuals, els preus evolucionen a un nivell molt similar i acostat al de Barcelona (encara que els cicles continuïn essent més aguditzats a Tàrrega). Per la nostra part no tenim notícia de cap altre intent de represa del mercat durant l'Edat Moderna, si bé caldria una revisió sistemàtica dels llibres notariais de Bellpuig per veure si hi hagué alguna altra iniciativa.²⁶ Les raons que hem vist per a la iniciativa de 1744 no es tornen a produir més d'una manera tan clara al llarg del segle XVIII.

El privilegi reial, acompanyat del costum —és a dir, de la vigència, puix que en el cas de no estar en ús podia ser derogat, com ja hem vist per a Vilagrassa—, és la raó adduïda de manera prioritària per les parts en conflicte. Pels textos aportats veiem, però, que hi ha un element més decisiu, vinculat al privilegi: els beneficis que aporten a la Corona. El privilegi es manté, i esdevé monopoli respecte a una àmplia zona, en la mesura en què beneficia a la Corona. Aquest és el llenguatge eficaç que sembla respirar-se en els documents, i en la comparança entre una vila reial, Tàrrega, i una vila baronial, Bellpuig, la primera esdevenia clarament i interessadament afavorida.

Ramon Miró

desembre, 1990; revisió i ampliació desembre 1991

22.- En l'estudi de la mercurial, observa que "Les llistes de preus són inicialment setmanals, però des del primer terç del segle XVIII hi ha dues anotacions per setmana, ja que se celebren dos mercats setmanals." GARRABOU, "Sobre la formació...", pàg. 86. I en la resposta que l'ajuntament de Tàrrega féu al corregidor Mateu de Crou, que els preguntà sobre les fires i els mercats el 4 de maig de 1732, ja l'informen que fan mercat el dilluns i el dijous, i fira a partir de l'u de maig. SEGARRA, *Història de Tàrrega...*, vol. II, pàg. 293.

23.- SEGARRA, *Història de Tàrrega...*, vol. II, pàg. 294.

24.- GARRABOU, "Sobre la formació...", pàg. 92 i quadre evolució preus.

25.- Vid. SEGARRA, *Història de Tàrrega...*, vol. II, pàg. 321 i ss. Curiosament, retrobem en els targarins un argument trobat abans en els bellpugencs, el de l'inconvenient dels comerciants d'haver de traslladar-se a Verdú i la major facilitat d'anar a Tàrrega.

26.- En una conversa amb mossèn Antoni Bach-tenint ja redactat aquest estudi-, ens comentà que a Solsona hi havia referències de l'existència d'un mercat setmanal a Bellpuig en el segle XIX; com que queda fora del període considerat en el nostre estudi, n'apuntem tan sols el fet.